

DOLAZAK KORPORATIVNE PROZE

(Saša Savanović: *Novo Sada*, Partizanska knjiga, Kikinda, 2022)

Drugi roman Saše Savanović jedan je od malobrojnih u skromnom, faktički neprepoznatom, nizu srpskih korporativnih romana. To bi bila prozna dela u okviru kamernog, uslovno koncipiranog žanra, čiji bi zadatak bio da dočaraju život i rad u posebnoj vrsti pandemonijuma, onog preduzetničkog: u maloj kompaniji ili poslovnoj imperiji, u eri poznog kapitalizma, u mikrosvetu koji radi na materijalnom napretku junakinja i junaka, ali i na sabotiranju, zatiranju, obesmišljavanju njihovih društvenih odnosa i emotivnih veza.

Lako bi ovde bilo citirati komercijalnog filozofskog pisca Alana de Botona, koji konstatuje kako u savremenom romanu gotovo da ne postoji opis života u poslovnom prostoru, dućanu ili fabrici, i koji kaže: „vreme je za novu ambicioznu književnost kancelarije”. Korporativna proza – ili ono što nam se čini da bi ona mogla da bude – nudi mogućnosti dubljeg analitičkog uvida u zakonitosti i izazove poslovnog života, razbijajući pritom narativne iluzije o povlašćenosti intuitivnog i introspektivnog aspekta svakodnevnog života književnih junaka i junakinja (rečnikom *Gospođe Dalovej*, sanjivog snatrenja među povrćem). Korporativna proza, ukratko, dočarava književne junakinje i junake koji su *bića rada i radnog mesta*, pa shodno tome i žrtve stresa i pritiska, mete diskriminacije i eksploatacije.

Volim da mislim kako Saša Savanović smišljeno i lukavo započinje pisanje ovog romana u čvrstom uverenju da upravo paralelizam života jednog preduzeća i egzistencije njegovih zaposlenih može da pokrene novo formatiranje antropoloških i kulturoloških pitanja o našem životu danas. *Novo Sada* ne zalazi u proces sumnjivog poslovanja i potom očekivanog i logičnog urušavanja jedne firme zato da bi čitalac identifikovao neku razumljivu dinamiku privrednih prestupa i pravnih ili etičkih propusta – roman Saše Savanović ne teži da sagradi alegoriju ili parabolu modernog poslovnog sveta; no, simbolika poslovnog uspeha ipak jeste važan kamen temeljac za socijalnu hroniku, što ovaj roman u velikoj meri jeste, kad se razgrnu nanosi satirične introspekcije i prostudirane postmodernističke sentimentalnosti, kolorizovane po uzoru na Tomasa Pinčona i Martina Ejmsa.

Saša Savanović obrazuje i pedantno cizelira pripovedni glas koji sveznalački pronicljivo kadrira jednog po jednog aktera i akterku korporativne ljudske komedije, sve fine nese njihovog svakodnevnog okruženja i njihovih svakodnevnih misli, ne identifikujući ljubav, veru, uspeh ili volju ni sa jednim od njih – jer niko u repertoaru živih i mrtvih osoba i ne poseduje razrađena karakterna svojstva, principe, niti ideje. Smrt novosadskog biznismena Mileta Todorovića poremetiće život njegovoj bivšoj supruzi Dezdemo-

ni Lukač (autorki self-help knjiga i životnoj instruktorki po profesiji a inače zagovornici programa *Sedam koraka preuzimanja kontrole*), ali i nizu njegovih radnika i saradnika, moćnika i marginalki (koji će se u daljem toku romana mudro i manje mudro pregrupisavati). Smežurano telo vlasnika i direktora građevinske firme „Futura developments” nađeno je u njegovoj kući na Kamenjaru (Novosađanima dobro poznatoj lokaciji), a šok ovog saznanja zamenilo je kratkotrajno i varljivo olakšanje kad su njegovi zaposleni, usled žalosnih okolnosti, dobili dva slobodna dana.

Drugi roman Saše Savanović je groteskna i ironična hronika jednog grada, viđena kroz nekoliko socijalnih slojeva koji na različite načine imaginiraju sferu životnog uspeha. *Novo Sada* je do sarkastične perfekcije izvajan hologram ledeno-profiterskog spoja nezajažljivosti i naivnosti, dirljive lukavosti i haotičnog karijerizma kako na individualnim frontovima, tako i na opštoj razini funkcionisanja jednog društva poznog kapitalizma. Ovo je slika sveta kakvu je srpski roman pokušavao da oslika u sporadičnim i nedočitanim proznim delima korporativne tematike čiji su autori u poslednjih deceniju i po Mihajlo Spasojević, Aleksandar Ilić, Dunja Radosavljević, Tamara Jecić i Vukašin Štreker: svi pomenuti pripadaju srednjoj i mlađoj generaciji, a pisali su – svako za sebe, i svako na svoj način – o groteskama borbe za uspeh u poslu koji je junacima i junakinjama život sam, i o životu koji je gotovo sasvim sveden na posao.

Od svih domaćih verzija korporativnog romana jedino je Aleksandar Ilić u romanu *PR* pisao o tome kako izgleda živeti i raditi u Beogradu u okvirima velikog preduzeća koje oduzima i cerebralni i emotivni kapital svojim zaposlenima. Sva ostala dela uglavnom imaginiraju Ameriku kao sjaj i pakao poslovnog uspeha. *Stinki Onion* Tamare Jecić je korporativnu temu udenuo u kalvariju imigrantskog života u Čikagu, dok Mihajlo Spasojević u romanu *Čovek koji nije imao pojma*, smestivši zaplet u državnu školu na području Bronksa, u burlesknom tonu dostojnom velikog satiričara Džonatana Svifta duboko zadire u kritiku zapadne civilizacije, polazeći u studiji lika od sve izraženije obesmišljenosti tehnoloških inovacija i zanemoćale, birokratizovane pedagogije. Kritika kapitalizma (ne samo američkog), školskog sistema, nezajažljive borbe za profit i odnosa prema mladima vidljiva je u odnosu Spasojevićeovog kafkijanskog šepRTLje profesora S. kako prema kolegama, tako i prema divljačnim učenicima, dok Aleksandar Ilić kao legitiman mizanscen svog romana *PR* koristi pejzaže sa Instagrama i „digitalnu” komunikaciju sa klijentima pi-ar agencije; misli njegovih junaka su reporterski sažete i štire ne zato što su diskretni ili introvertni, nego zato što usvajaju dinamičnu i efikasnu interaktivnost sveta advertajzinga. Dunja Radosavljević u *Životu posle Amerike* i Vukašin Štreker u *Zabrani upotrebe vatre i vode* svet biznisa, profita i elementarnog opstanka sagledavaju iz više uglova. U prvom slučaju, junakinja po povratku iz Amerike u Srbiju pokušava da uravnoteži svoj erotski i profesionalni život u atmosferi nervoze i napetosti zbog regresije u mentalitet koji je mislila da je tokom privremenog života na drugom kontinentu zauvek ostavila iza sebe, a koji joj se sve vreme ružno ruga. Vukašin Štreker predstavio je, potpuno veristički, dnevnu dinamiku ilegalnog doseljenika u Ameriku koji se mora pomi-

riti sa gorkom činjenicom da njegov život mora da bude sveden na ekonomski opstanak, te da ni u kom drugom obliku on kao jedinka ne postoji – makar do trenutka kad postane deo pratnje jedne dive.

Novo Sada pažljivo gradi mikrosvet koji emanira lukavost i nespretnost kolonizovanog postkomunističkog okruženja, i koji reflektuje iluziju uspeha i raskoši. Firma „Futura developments”, preduzeće srednje veličine sa oko četrdeset zaposlenih i navodnom mešovitom a zapravo mešetarskom delatnošću, u kojoj „otpremnina postoji jedino kao mit [...] arhaični koncept kao ibrik, kalfa ili guvno” nakon sahrane vlasnika mora biti restrukturirana, a „žrtva fiskalnom zdravlju kompanije” biće tuce otpuštenih. Mapa *Novog Sada* u ovoj anatomiji grabeži i „karnevalu diletantizma” čitaocu otkriva kako izgledaju i deluju entropijska pasivnost bogatstva, nehajna destrukcija kao znamenje kapitalističkog sistema, nespretno razmereni samozavaravanje, anestezija i eskapizam. Sve to je združeno u trileru koji je u velikoj meri društvena hronika gde je sebi mesto našla i Mara, poreklom iz Bosanske Krupe, posvećena čitanju budućnosti iz rasutih zrna pasulja, te shodno tome i aktivna saučesnica sudbine. Saša Savanović kreira galeriju likova koji su željni jednostavnosti i čistih računa – svega što je nemoguće imati ovde i sada, ali može da se pronade u nekom tamo i sutra. Porazna je karakterizacija jedne od junakinja, Ane Dejanović, kao nekog ko ima „trideset sedam godina i od toga punih dvanaest radnog staža, što je za vreme i državu u kojoj živi bio veoma solidan skor”; to što je sa prosekom 8,4 diplomirala prava, što je u horoskopu jarac/bik, to što se nadala ozbiljnim profesionalnim zadacima jeste „šamar surove stvarnosti”.

Uplićući u čvrst spoj parodiju detektivske proze, društvenu hroniku i repliku romana odrastanja, Saša Savanović hrabro je i sabrano zakoračila u mulj korporativnog zverinjaka, sa tek nešto malo rasute vojske iza sebe. Ne treba nam više ovakvih romana samo zarad udublivanja u plićak kapitalističkih ideala, već i stoga što su možda samo knjige poput *Novog Sada* musavo ogledalo u kom vidimo pravi lik života u koji smo pali a za koji se i dalje nadamo da možda ipak nije naš.